

Література

1. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Праця в Україні у 2015 році : статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики, 2016. – 312 с.
3. Ринок праці у I півріччі 2016 року. Публікації. Доповідь [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Економічна активність населення України у 2015 році : Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики, 2016. – 201 с.
5. Грабовецька О. Нормативно-правове забезпечення самозайнятості населення: реалії і проблеми / О. Грабовецька [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%94%D0%90%D0%A2%D0%A3/Downloads/rarpsu_2015_20_25.pdf.

Мельничук Д.П., докт. екон. наук, доцент
Житомирський державний технологічний університет
м. Житомир

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблематика демографічного розвитку сільських територій та збереження трудового потенціалу мешканців українських сіл усе частіше піднімається на шпальтах наукових видань, обговорюється під час наукових конференцій [1–5]. Підставою для цього, з одного боку, є наростаюча загроза суттєвого погіршення ситуації у сфері агропромислового виробництва, з другого – той факт, що переважна більшість причин, що зумовили демографічні катастрофи минулого століття, базувалися на свідомих намірах радянської влади щодо знищення української ментальності шляхом знищення й переселення самих її носіїв – волелюбних українців. Прояви подібних прагнень є очевидними й сьогодні: Україні ззовні нав'язана «антитерористична операція», яка з року в рік знекровлює державний бюджет, гальмує соціально-економічний розвиток та перешкоджає реалізації євроінтеграційних прагнень. Це треба розуміти та визнавати. За таких обставин проблематика демографічних зрушень та збереження трудового потенціалу, у тому числі трудового потенціалу населення сільських територій, відповідає не лише тактичним, а й зорієнтованим на майбутнє цілям – насамперед, оперуючи фактами, сформувати нову генерацію українців: стратегічно мислячих, патріотичних, працелюбних, здатних відстояти своє право на існування та досягти бажаного матеріального благополуччя.

Наразі перспективи соціально-економічного та техніко-технологічного розвитку України залишаються невизначеними. Його темпи гальмуються зрозумілими широкому загалу чинниками, серед яких триваючі бойові дії на Сході та вражаючі амбівалентне ставлення європейських партнерів, на прихильність яких покладалися й досі покладаються надії пересічних мешканців України. Ці чинники, поряд із прорахунками в економічній політиці держави, зумовлюють безпрецедентно швидке зниження рівня та якості життя населення, знищуючи прошарок середнього класу, спотворюють соціальну структуру суспільства, формують небезпеку економічної сегрегації, позбавляють широкі

верстви українців можливостей соціального розвитку, деактуалізують трудові мотиви та настанови економічно активного населення, змушуючи останнє замислюватися про зміну місця проживання та приймати радикальні рішення. Насамперед, відповідні думки та наміри властиві населенню сільських територій, яке найбільшою мірою позбавлене елементарних благ сучасної цивілізації, залишаючись заручником зруйнованої соціальної інфраструктури та нерозважливої аграрної політики. Українські села вимирають. Це неспростовний факт. Але прогресуюче обезлюднення сільських територій України – держави, найвагомішим багатством якої є родючі ґрунти, – нонсенс, стратегічний прорахунок, який безумовно матиме непоправні негативні наслідки. Необхідно зважати й на те, що село має виконувати свою етнокультурну функцію, зберігаючи для нащадків національну культурну спадщину. Тож, проблему збереження та розвитку трудового потенціалу населення сільських територій, зокрема в цілях гарантування продуктової безпеки держави, необхідно вважати стратегічно орієнтованою, такою, від вчасності вирішення якої значною мірою залежить майбутнє незалежної та економічно успішної України.

Українське суспільство гідне високих стандартів якості життя. Ці стандарти мають бути не лише визначені, а й імplementовані у систему пріоритетів соціально-економічного розвитку. Сьогодні ж якість життя населення України залишається катастрофічно низькою. Українці, фактично, позбавлені сучасного медичного обслуговування, змістовного відпочинку, якісних, доступних та безпечних для здоров'я продуктів харчування, можливостей професійної та творчої самореалізації. Їх дозвілля зводиться до вирішення побутових проблем, а у суспільстві переважають песимістичні настрої. Передусім, це стосується населення сільських територій, де соціально-демографічні тенденції мають низхідний характер, невідповідний стратегічним пріоритетам розвитку України. Занизька рентабельність сільськогосподарського виробництва, невисока конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках, відсутність розвиненої соціальної інфраструктури ускладнюють розв'язання нагальних проблем поліпшення якості життя на селі, роблять проживання у селах непривабливим і тим самим іще більше загострюють, а подекуди й унеможливають, подолання наболілих економічних та соціальних негараздів. Але країна, багата родючими чорноземами та давніми традиціями сільськогосподарського виробництва, не може собі дозволити знехтувати проблемами села, й насамперед, проблемами його населення, яке – за реалізації негативних сценаріїв – й надалі перебуватиме під загрозою криміналізації, алкоголізації, професійної маргіналізації та зневіри, що, серед іншого, робитиме його залучення у сферу продуктивної праці непростим завданням.

Демографічні зрушення на селі безпосередньо визначають перспективи розвитку аграрного сектора економіки, а відтак і забезпеченість України продукцією сільськогосподарського виробництва. Сьогодні ж деструктивні демографічні процеси, відсутність місць прикладання праці, занижка заробітна плата, незадовільний розвиток мережі об'єктів соціального призначення, що необхідні для організації належного життєзабезпечення сільського населення, ставлять під загрозу збереження і відтворення трудового потенціалу села, реалізацію підприємницької ініціативи, перспективи існування багатьох сіл як

таких. Це вимагає розроблення та реалізації комплексної державної політики щодо вирішення гострих проблем сільських територій. До основних передумов соціально-економічного розвитку українського села слід віднести: поліпшення умов праці та побуту селян; реформування системи оплати праці з метою підвищення її стимулюючої та відтворювальної функцій; удосконалення державної демографічної політики у частині уповільнення депопуляції шляхом зниження смертності сільського населення, стимулювання народжуваності, стримування інтенсифікації міграційних рухів; сприяння відновленню та розбудові соціальної інфраструктури села, у тому числі з метою забезпечення умов, необхідних для повноцінного дошкільного та шкільного виховання дітей. Усе це виступатиме передумовою збереження трудового потенціалу українського села, а відтак виконання останнім своїх економічних, соціальних та етнокультурних функцій.

Література

1. Голод в Україні у першій половині XX ст.: причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) : [матеріали міжнародної наукової конференції]. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Інститут історії України НАН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, національний університет «Києво-Могилянська академія», 2013. – 364 с.
2. Куценко В.І. Соціальна сфера села у контексті забезпечення сталого розвитку / В.І. Куценко // Збалансоване природокористування. – 2012. – № 12.
3. Мельничук Д.П., Шпиталенко Г.А. Демографічний розвиток українського села: уроки історії, соціально-економічні загрози сучасності / Д.П. Мельничук, Г.А. Шпиталенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2016. – № 2(76). – С. 57–64.
4. Населення України – 2006. Соціально-демографічні проблеми українського села. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2007.
5. Стешенко В.С. Зміст понять «демографічний розвиток» і «людський розвиток»: тотожності та відмінності / В.С. Стешенко // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 1(19). – С. 5–16.

Петрова І.Л., докт. екон. наук, професор
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Проблема неформальної зайнятості знову привертає посилену увагу. Найновітніші реформаційні течії в економіці України мають неоднозначний вплив на стан та динаміку ринку праці. Заходи державного регулювання у сфері перерозподільних відносин за умови збереження високого податкового тиску на роботодавців можуть створити додаткові стимули до виведення доходів від зайнятості в тінь. Встановлення помісячної мінімальної заробітної плати на рівні 3200 грн. з наступною відповідною реструктуризацією усієї системи заробітних плат є суттєвим викликом для підприємств малого і середнього бізнесу. Відомо, що наразі виплати працівникам у «конвертах» на підприємствах недержавної